

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

เพื่อพัฒนาชุดการสอนแบบบูรณาการสำหรับการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย
ศึกษา ที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นชนบท ในหมู่บ้านตลาดควาย ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง
จังหวัดราชบุรี ซึ่งประกอบด้วย 1) แผนการสอนและสื่อ 2) คู่มือผู้ดูแลเด็ก และ
3) คู่มือการนิเทศ

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการสอนแบบบูรณาการสำหรับเด็กปฐมวัย
ในชนบท : การศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านตลาดควาย จังหวัดราชบุรี แบ่งเป็นขั้นตอน 4 ขั้นตอน
ได้แก่

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
 - 1.1 การกำหนดแนวทางการรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน
 - 1.2 การรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน : การศึกษาเอกสาร การสังเกต และ
การสัมภาษณ์
2. การพัฒนาชุดการสอนแบบบูรณาการ ฉบับร่าง
 - 2.1 การจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามโครงสร้างของชุดการสอนแบบบูรณาการ
 - 2.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล
 - 2.3 การร่างชุดการสอนแบบบูรณาการ
 - 2.4 การสร้างเอกสารรูปแบบและเครื่องมือที่กำหนดในชุดการสอน
แบบบูรณาการ
 - 2.5 การให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ

3. การทดลองใช้ชุดการสอน
 - 3.1 การติดต่อขอความร่วมมือ
 - 3.2 การเตรียมบุคคลที่เกี่ยวข้องและการเตรียมสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
 - 3.3 การดำเนินการเรียนการสอนตามชุดการสอนแบบบูรณาการ
 - 3.4 การประเมินประสิทธิผลของชุดการสอนแบบบูรณาการ
4. การแก้ไขปรับปรุงชุดการสอนแบบบูรณาการ
 - 4.1 การแก้ไขปรับปรุงชุดการสอนแบบบูรณาการ
 - 4.1.1 การดำเนินการแก้ไขปรับปรุงครั้งที่ 1
 - 4.1.2 การประเมินชุดการสอนแบบบูรณาการ เอกสารชุดการสอน
แบบบูรณาการ และเครื่องมือของชุดการสอนแบบบูรณาการ
 - 4.1.3 การแก้ไขปรับปรุงให้เป็นชุดการสอนแบบบูรณาการ เอกสารชุดการสอนแบบบูรณาการ และเครื่องมือของชุดการสอนแบบบูรณาการฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. ชุดการสอนแบบบูรณาการ มีสาระสำคัญดังนี้ คือ สาระสำคัญในคู่มือการนิเทศ ประกอบด้วย ตอนที่ 1 หน่วยบูรณาการ : คุณสมบัติที่ต้องการเห็นวัตถุประสงค์ หลักการจัดการเรียนการสอนตามหน่วยบูรณาการ และสาระและประสบการณ์ ตอนที่ 2 สื่อที่ใช้ในชุดการสอน และตอนที่ 3 วิธีนิเทศและแบบบันทึกการนิเทศ ส่วนในคู่มือผู้ดูแลเด็ก ประกอบด้วย ตอนที่ 1 หมายเหตุหน่วยบูรณาการ : ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการสอนหน่วยบูรณาการให้แก่เด็กปฐมวัย ตอนที่ 2 หมายเหตุชุดการสอน และตอนที่ 3 ขั้นตอนในการใช้ชุดการสอน

2. เอกสารชุดการสอนแบบบูรณาการและเครื่องมือของชุดการสอนแบบบูรณาการ ประกอบด้วย คู่มือผู้ดูแลเด็ก จำนวน 1 เล่ม คู่มือการนิเทศ จำนวน 1 เล่ม และแผนการสอนและสื่อ จำนวน 48 แผน

3. ผลการทดลองใช้ชุดการสอนในระดับปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านตลาดควาย จังหวัดราชบุรี พบว่า ชุดการสอนแบบบูรณาการ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ผู้ดูแลเด็กสามารถใช้ชุดการสอนแบบบูรณาการได้ด้วยตัวเองอย่างถูกต้องตามขั้นตอนที่กำหนดในชุดการสอนแบบบูรณาการ ร้อยละ 60 ขึ้นไป และบุคคลต่าง ๆ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชุดการสอนแบบบูรณาการพอใจในชุดการสอนแบบบูรณาการในระดับมาก ถึงมากที่สุด

อภิปรายผล

1. การผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสมัยใหม่

ผู้วิจัยพบว่า ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้านจากสภาพที่เป็นอยู่เดิมไปสู่การรับเทคโนโลยีสิ่งเข้า โดยมีแนวโน้มของการละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีผลกระทบอย่างมากต่อประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อมทางบุคคล และสิ่งแวดล้อมทางจิตวิญญาณกำลังลดน้อยลง หน้าที่พึงสังวร คือ เด็กเริ่มถอยห่างจากธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกำลังหยุดนิ่ง ไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องดังเช่นในอดีต และมีแนวโน้มที่จะถูกละทิ้งไปในที่สุด

อย่างไรก็ตามบทบาทในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีมาผสมผสานให้เกิดประโยชน์อย่างสมบูรณ์ต่อคนในท้องถิ่น เป็นเรื่องใหญ่เกินกำลังของนักการศึกษาเพียงฝ่ายเดียว หากแต่จะต้องเป็นหน้าที่ร่วมกันระหว่างนักวิชาการศาสตร์ต่าง ๆ ที่จะค้นหาทางพัฒนาสิ่งเหล่านี้ขึ้น

2. การสร้างชุดการสอนให้เป็นรูปธรรมและเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง

แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เสนอแนะในแนวการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กปฐมวัยเท่าที่มีอยู่เป็นลักษณะแนวทางกว้าง ๆ สำหรับเด็กโดยทั่วไปที่ควรเรียนรู้ แม้ในแผนจะได้เสนอแนะให้มีการปรับตามความเหมาะสม แต่ครูโดยเฉพาะผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมีความรู้ความสามารถจำกัด ตลอดจนถึงไม่เคยเห็นตัวแบบในการปฏิบัติ จึงทำไม่ได้และไม่ได้ทำ ผลคือเด็กขาดโอกาสเรียนรู้สิ่งรอบตัว ซึ่งมีความหมายและความสำคัญต่อตนเอง และขาดการปลูกฝังให้มีความตระหนักถึงสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของตนเอง

ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาชุดการสอนแบบบูรณาการขึ้น โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจาก การสังเกต สัมภาษณ์ และหาข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเรียบเรียงใหม่ วิธีการนำเสนอชี้แนะอย่างชัดเจนว่า ครูที่สอนเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะเริ่มต้นอย่างไร และทำอย่างไรในขั้นต่อ ๆ ไป ครูสามารถปฏิบัติตามได้ทันที การทำเช่นนี้เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาในการศึกษาค้นคว้าอย่างมาก และต้องอาศัยการวิเคราะห์ตามแนวการสั่งความ (Prescriptive) ของทฤษฎีการสอนของ บรูเนอร์ (Bruner, 1960 อ้างถึงใน ศรีนิธ วิทยะสิรินันท์, 2534) ตลอดจนคำปรึกษาแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งมีประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าว แต่เมื่อสำเร็จแล้ว ก็พบว่าเป็นที่พอใจอย่างมากของผู้ใช้ เพราะช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินการสอนได้มาก การพัฒนาชุดการสอนแบบบูรณาการสำหรับเด็กปฐมวัยในชนบทอื่น ๆ จึงควรมีการจัดทำกระบวนการที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม และมีโครงสร้างที่ชัดเจนเช่นเดียวกัน รวมทั้งมีการแนะนำการผลิตสื่อและเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ครูผู้ใช้ชุดการสอนแบบบูรณาการ เพราะจะช่วยให้การนำไปใช้จริงมีความเป็นไปได้สูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาชุดการสอนแบบบูรณาการสำหรับเด็กปฐมวัยในชนบทที่มีความสมบูรณ์ในเชิงทฤษฎี และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกับสภาพจริงนั้น มิใช่หาความจำกัดในเรื่องต่าง ๆ อยู่บ้างบางประการ เช่น การจัดทำ / ใช้สื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาในแผนการจัดประสบการณ์แต่ละหน่วย เฉพาะการจัดสื่อใหม่ประสบการณ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระของหน่วยแต่ละสัปดาห์ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้วิจัยจึงลดระดับความคาดหวังของชุด

การสอนแบบบูรณาการลง โดยกำหนดให้ขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันหลาย ๆ ขั้นตอนกลายเป็นขั้นตอนที่ควรทำ (ถ้าเป็นไปได้) เหลือขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันน้อยที่สุด ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความจำกัดเรื่องเวลาของผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นผู้ใช้ชุดการสอนแบบบูรณาการ รวมทั้งสมาธิและความสนใจ และการย่นหน้าที่ตลอดจนความรู้ที่ลึกซึ้งทางการศึกษาปฐมวัย ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายว่า เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นผู้ใช้ชุดการสอนแบบบูรณาการสามารถนำชุดการสอนไปใช้ได้จริง มีความพอใจที่จะใช้ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามที่ชุดการสอนแบบบูรณาการกำหนดระยะเวลาที่ใช้สอนเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3. ผลกระทบของชุดการสอนแบบบูรณาการและการนิเทศ ต่อพฤติกรรมของผู้ดูแลเด็ก

3.1 สภาพก่อนการนำชุดการสอนแบบบูรณาการไปทดลองใช้ จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสสนทนากับผู้ดูแลเด็ก และสังเกตการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยพบประเด็นที่สมควรอภิปราย คือ

3.1.1 การจัดบรรยากาศภายในห้องเรียนเพื่อต่อการจัดการเรียนการสอนพอสมควร มีการจัดมุมประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น มุมวิทยาศาสตร์, มุมคณิตศาสตร์, มุมภาษาไทย, มุมบทบาทสมมติ และมุมศิลปะ แต่ละมุมประสบการณ์ที่จัดมีอุปกรณ์ไม่มากนักและเป็นอุปกรณ์สำเร็จรูปซึ่งใช้จัดในมุมต่าง ๆ โดยจัดครั้งเดียวใช้ได้ตลอดทั้งปีการศึกษา

ผู้ดูแลเด็กไม่ได้กำหนดและฝึกให้เด็กมีระเบียบในการเข้าเล่นในมุมประสบการณ์ต่าง ๆ จึงมักมีปัญหาการแย่งชิงของเล่น และทะเลาะวิวาทกันที่เด็กเข้าไปเล่นในมุมประสบการณ์บางมุมมากเกินไป นอกจากนี้ผู้ดูแลเด็กต้องตามจับเก็บของเล่นให้เข้าที่ทุกวัน เนื่องจากเด็กไม่เคยได้รับการฝึกให้เก็บของเล่นเข้าที่หลังจากที่เล่นเสร็จแล้ว จากภาระดังกล่าวเป็นสาเหตุให้ผู้ดูแลเด็กไม่อนุญาตให้เด็กเล่นในมุมประสบการณ์ต่าง ๆ การจัดมุมประสบการณ์จึงเป็นเพียงการตกแต่งห้องเพื่อให้ดูครบตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนในระดับเด็กปฐมวัย โดยไม่ได้มีการใช้จริงในกิจกรรมประจำวัน

3.1.2 การจัดการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอน ผู้ดูแลเด็กสอนเด็กโดยให้เด็ก คัด เขียน และอ่านควบคู่ไปด้วย เนื่องจากไม่มีตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์เป็นของตนเอง กิจกรรมที่จัดให้เด็กแต่ละวัน มีดังนี้

09.00 - 09.10	เข้าแถวเคารพธงชาติ, สวดมนต์
09.10 - 10.30	เขียนและอ่านตามที่ครูกำหนด
10.30 - 10.40	พักดื่มนม
10.40 - 11.30	เล่นอิสระ
11.30 - 16.00	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 14.30	นอน
14.30 - 14.40	ตื่นนอน เก็บที่นอน ส้างหน้า
14.40 - 15.30	รับการบ้านจากผู้ดูแลเด็ก และเตรียมตัว กลับบ้าน

3.1.3 การให้ความร่วมมือของผู้ดูแลเด็กในการทดลองใช้ชุดการสอนแบบ บูรณาการ

ในระยะแรกที่ผู้วิจัยเข้าไปชี้แจงวัตถุประสงค์ตลอดถึงวิธีการทดลองใช้ชุดการสอนแบบบูรณาการภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังเกตได้ว่าผู้ดูแลไม่ค่อยเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือ ผู้วิจัยคาดว่าผู้ดูแลเด็กจะต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของตนเอง เนื่องจากชุดการสอนแบบบูรณาการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในครั้งนี้มีลักษณะที่ผู้ดูแลเด็กนำไปใช้โดยตรงในห้องเรียน และมีการนิเทศควบคุมไปด้วย การที่ต้องนิเทศทุกครั้งขณะที่ผู้ดูแลเด็ก ใช้แผนการสอน สอนเด็กนั้น ผู้ดูแลเด็กอาจเกรงว่าจะเป็นการมาจับผิดตนเองที่สอน ผู้วิจัยจึงต้องสร้างความเป็นกันเองเพื่อให้ผู้ดูแลเด็ก มีความวางใจ และคุ้นเคยกับการสอนเด็กเมื่อมีนิเทศร่วมอยู่ด้วย และในการนิเทศผู้วิจัยจะใช้วิธีการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ และเห็นการส่งเสริมให้กำลังใจตามพฤติกรรมการสอนที่ครูปฏิบัติจริง ซึ่งช่วยให้ผู้ดูแลเด็กเริ่มมีความมั่นใจและสบายใจที่จะสอน โดยไม่หวาดระแวงอีกต่อไป

3.2 สภาพหลังจากนำชุดการสอนแบบบูรณาการไปทดลองใช้

หลังจากที่ผู้ดูแลเด็กทดลองใช้ชุดการสอนแบบบูรณาการชุดนี้ ได้เพียง 2 สัปดาห์ ผู้วิจัยสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้

3.2.1 การเปลี่ยนแปลงในตัวเด็ก เด็กมีพัฒนาการเป็นที่น่าพอใจ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ผู้ดูแลเด็กจัดให้ ตามที่กำหนดในแผนการจัดประสบการณ์แต่ละวัน ซึ่งเอื้อให้เด็กได้มีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง กิจกรรมที่จัดให้แต่ละวันภายใน 1 สัปดาห์ มีหลากหลายทำให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ เนื้อหาเป็นเรื่องใกล้ตัวที่เด็กคุ้นเคย ขณะเดียวกันสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบเนื้อหาแต่ละหน่วยก็มุ่งให้การใช้สื่อที่มีจริงในห้องที่เด็กอาศัยอยู่ จากสาเหตุดังกล่าวมีผลทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ง่าย สังเกตได้จากการที่เด็กกล้าแสดงออกด้วยการแข่งขันตอบคำถาม กล้าซักถามในสิ่งที่สงสัย ตลอดจนสามารถอธิบายเพิ่มเติมจากสิ่งที่เห็นได้ด้วยความมั่นใจ นอกจากนี้ยังสามารถเล่นในมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดเปลี่ยนให้แต่ละสัปดาห์อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่แย่งชิงกัน และรู้จักย้ายไปเล่นมุมอื่นด้วยตัวเอง เมื่อมุมที่ต้องการเล่นเต็มแล้ว ตลอดจนมีวินัยในการใช้ และเก็บรักษาของเล่นต่าง ๆ

3.2.2 การเปลี่ยนแปลงในตัวผู้ดูแลเด็ก ผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นผู้ทดลองใช้

ชุดการสอนแบบบูรณาการ สามารถใช้ชุดการสอนแบบบูรณาการได้มากกว่า ร้อยละ 60 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ผู้วิจัยกำหนด และเป็นที่น่ายินดีว่า ในบางขั้นตอนผู้ดูแลเด็กสามารถทำได้ถึงร้อยละ 100 เต็ม สำหรับขั้นตอนที่พบว่าทำได้น้อยที่สุด คือ ได้เพียง ร้อยละ 63 คือ การจัดมุมประสบการณ์แต่ละสัปดาห์ ซึ่งตามแผนการจัดประสบการณ์กำหนดไว้ว่า ผู้ดูแลเด็กจะต้องเปลี่ยนอุปกรณ์ในมุมประสบการณ์ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ใช้สอนเด็กภายในสัปดาห์นั้น ๆ มีบางในบางสัปดาห์ ไม่ได้มีการเปลี่ยนอุปกรณ์ในการจัดประสบการณ์ หรือ เปลี่ยนอุปกรณ์แต่ไม่อนุญาตให้เด็กเข้าเล่น โดยให้เหตุผลว่า เสียหายอุปกรณ์ี่ต้องนำมาจัดให้เด็กเล่น เพราะบางชิ้นสามารถแตกหักหรือเสียหายได้ง่าย จากสาเหตุดังกล่าวอุปกรณ์ี่นำมาจัดในมุมการจัดประสบการณ์ทุกมุมจึงเพียงแต่จัดไว้ให้เด็กดูอย่างเดียวโดยไม่มีโอกาสได้เล่น แต่โดยภาพรวมแล้วผู้ดูแลเด็ก เข้าใจขั้นตอนในการใช้แผนการจัดประสบการณ์อย่างถูกต้อง และสามารถควบคุมให้เด็กมีวิธีการจัดระเบียบการเข้าเล่นในมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ ถูกต้องตามขั้นตอน

สรุปได้ว่า ผลจากการทดลองใช้ชุดการสอนแบบบูรณาการเป็นที่น่าสนใจ ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากการนิเทศที่เหมาะสม ที่มีผลทำให้ผู้ดูแลเด็กเกิดความมั่นใจ และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่กำหนดในแผนการสอนแต่ละแผน และอีกส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการที่หลังจากผู้ดูแลเด็กได้ทดลองสอนตามแผนที่ได้รับแล้ว เด็กมีพฤติกรรมการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้ดูแลเด็กเกิดความรู้สึกว่าประสบความสำเร็จในการสอน จึงเกิดความรู้สึกที่ดีต่อชุดการสอนนี้ และพอใจที่จะใช้มากขึ้นกว่าเดิม

4. ความแตกต่างกันระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปฏิบัติ

4.1 ผลการประเมินที่แตกต่างกันระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ดูแลเด็กเห็นได้ชัดเจนว่า คะแนนประเมินผลชุดการสอนแบบบูรณาการ อันได้แก่ คู่มือผู้ดูแลเด็ก แผนการสอน และสื่อ และคู่มือการนิเทศ ด้านการนำเสนอที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิต่ำกว่าคะแนนที่ได้รับจากผู้ดูแลเด็ก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีมาตรฐานในการประเมินสูงกว่าผู้ดูแลเด็กและประเมินโดยคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมในทางวิชาการ ประกอบกับคุณภาพและประโยชน์ที่ผู้ทำชุดการสอนดังกล่าวไปใช้ ขณะที่ผู้ดูแลเด็กประเมินโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ตนได้รับ และชุดการสอนดังกล่าวโดยเฉพาะแผนการสอนและสื่อที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นในครั้งนี้ ยังเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้ดูแลเด็ก ซึ่งแต่เดิมไม่มีแผนการจัดประสบการณ์เป็นของตนเอง ก่อนหน้าที่ผู้วิจัยนำชุดการสอนแบบบูรณาการดังกล่าวเข้าไปทดลองใช้ ผู้ดูแลเด็กสอนเด็กโดยให้เด็ก คัด เขียน เมื่อมีโอกาสได้ใช้แผนการจัดประสบการณ์จากชุดการสอนแบบบูรณาการมาจัดการเรียนการสอนแล้ว จึงมีความเห็นว่าการจัดการสอนแบบการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กเป็นการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตามทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ดูแลเด็กได้ประเมินเอกสารที่ประกอบในชุดการสอนแบบบูรณาการว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุดคือ คะแนน 3.00 - 4.00 แทบทุกหน่วย ยกเว้น หน่วยวัชพืชและพิธีกรรมของชุมชนลาวโซ่ง ที่อยู่ในระดับปานกลาง ถึงมากที่สุด คือได้คะแนน 2.40 - 4.00 จึงพอสรุปได้ว่าโดยภาพรวมแล้วเอกสารที่ประกอบในชุดการสอนแบบบูรณาการที่พัฒนาขึ้นนี้มีคุณภาพพอสมควร

4.2 ผลการประเมินที่แตกต่างกันระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้พัฒนาการอาเภอ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับเด็กภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ผู้วิจัยพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำงานด้านหลักสูตรจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่นำไปใช้จะได้รับ โดยคำนึงถึงประโยชน์และคุณภาพ ในขณะที่ผู้พัฒนาการอาเภอ ซึ่งทำหน้าที่ในการดูแลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ให้ความสำคัญในขั้นตอน และวิธีการของผู้ใช้ และให้ความสำคัญกับชุดการสอนแบบบูรณาการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในครั้งนั้นมาก สืบเนื่องจากคะแนนประเมินชุดการสอนแบบบูรณาการอยู่ในระดับ 4.00 ซึ่งหมายถึงเหมาะสมมากทุกประเด็นตามเกณฑ์ที่กำหนด และระบุว่าชุดการสอนแบบบูรณาการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในครั้งนั้นมีประโยชน์กับหน่วยงานในท้องถิ่นของตนมาก พร้อมกันนี้ได้ขอเอกสารทั้งหมดเมื่อผู้วิจัยสำเร็จการศึกษา เพราะชุดการสอนดังกล่าวมีลักษณะที่ให้ประโยชน์เฉพาะเจาะจงสำหรับเด็กในพื้นที่บ้านตลาดควาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในท้องถิ่นใกล้เคียงภายในอาเภอจอมบึงได้อีกด้วย

5. การนำไปใช้

เนื่องจากเอกสารที่ประกอบเป็นชุดการสอนแบบบูรณาการนี้ จัดทำภายใต้ข้อจำกัดหลายประการ เช่น เวลา งบประมาณ ความสามารถทางศิลปะ การออกแบบและการจัดรูปแบบ อาจไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ดังนั้นหากมีหน่วยงานที่สนใจจะนำชุดการสอนแบบบูรณาการนี้ไปเผยแพร่ สามารถที่จะจัดทำรูปแบบภาพประกอบ ตลอดจนการเขียนหรือพิมพ์ข้อความให้นำอ่าน และอ่านง่ายขึ้น เพื่อผู้พัฒนาชุดการสอนแบบบูรณาการจะสามารถศึกษาเอกสารที่ประกอบในชุดการสอนแบบบูรณาการและใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นการเผยแพร่ชุดการสอนแบบบูรณาการชุดนี้ ไม่ควรจะเป็นในลักษณะของการบังคับใช้ โดยที่ผู้ใช้ไม่ได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงความสำคัญที่แท้จริง และควรมีการผลักดันในเชิงบริหารควบคู่ไปด้วย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการร่วมมือกันอย่างจริงจังระหว่างหน่วยงานที่จัดการศึกษาในระดับปฐมวัย เกี่ยวกับการพัฒนาชุดการสอนแบบบูรณาการให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
2. ควรมีการกำหนดนโยบาย แผนงาน/โครงการ สนับสนุนให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับปฐมวัยจัดเนื้อหาในแผนการจัดการประสบการณ์ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นที่เด็กอาศัยอยู่เพื่อเป็นการปูพื้นฐานการเรียนรู้ให้กับเด็ก ก่อนที่จะเรียนในระบบภาคบังคับต่อไป
3. ควรมีการส่งเสริมให้ครู หรือผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย แต่ละท้องถิ่นได้มีโอกาสไปศึกษาดูงาน และเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองเพื่อหาความรู้ที่เหมาะสมมาใช้สำหรับการเรียนการสอนในระดับนี้ต่อไป
4. การนำเสนอนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้แก่ครู ควรจะต้องใช้เวลาหา และหาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ข้อควรคำนึง คือ ควรมีแบบอย่างให้แก่ครูได้เห็น เพื่อให้ผู้ใช้เกิดความมั่นใจว่า เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงแล้วจะนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุดการสอนแบบบูรณาการสำหรับเด็กปฐมวัยในชนบทอื่น ๆ
2. ควรศึกษาสภาพและปัญหาของการพัฒนาชุดการสอนแบบบูรณาการสำหรับเด็กไทยในชนบท